

**ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА
ЎРИТИШ ВА УНИ МЕЎЁРЛАРИ.**

Режа:

1. Ишлаб чиқариш хоналарини ёритиш ва уларнинг турлари.
2. Табиий ёритиш ва уни ҳисоблаш.
3. Сунъий ёритиш ва уни ҳисоблаш.
4. Ёритишга қўйиладиган талаблар.

Ишчи ёритишдан барча ҳолларда нормал ишлашни таминлаш мақсадида фойдаланилади, бундан ташқари улар одамлар ўтиш жойини, транспорт ҳаракатини (табiiй ёритиш етарли бўлмаганда) ёритишда ишлатилади.

Авариявий ёритишдан асосий ёритиш тусатдан ўчиб қолганда портлаш, ёнғин, одамлар заҳарланиши, хавфли жароҳатланишлар, технологик жараёнлар узок вақт тўхтаб қолиши ва бошқа кунгилсиз ҳодисалар содир бўлган ҳолларда фойдаланилади.

Навбатчи ёритиш 0,5 лк 50 кишидан ортиқ одам ишлайдиган жойларда ва ишчи ёритиш тусатдан ўчганда хонадан одамларни чиқариш, жароҳатланиш хавфи билан боғлиқ бўладиган ишлаб чиқариш биноларининг ўтиш жойларида ўрнатилади.

Махсус ёритишдан аниқ бир хавфли жараённи ёритиш учун ёки махсус бир йўналишни ёритишда фойдаланилади.

Табиий ёритиш

- Табиий ёритиш дераза, фонарлар орқали кирган ва тарқалган ёруғлик нури ёрдамида ишлаб чиқариш хоналарини ёритишдир.
- Табиий ёритиш **3 хил** бўлиши мумкин:
  - ён томондан (бир томонлама ёки икки томонлама);
  - юқоридан;
  - аралаш.

Табиий ёритганликнинг нормаси

ҚМҚ II-4-79

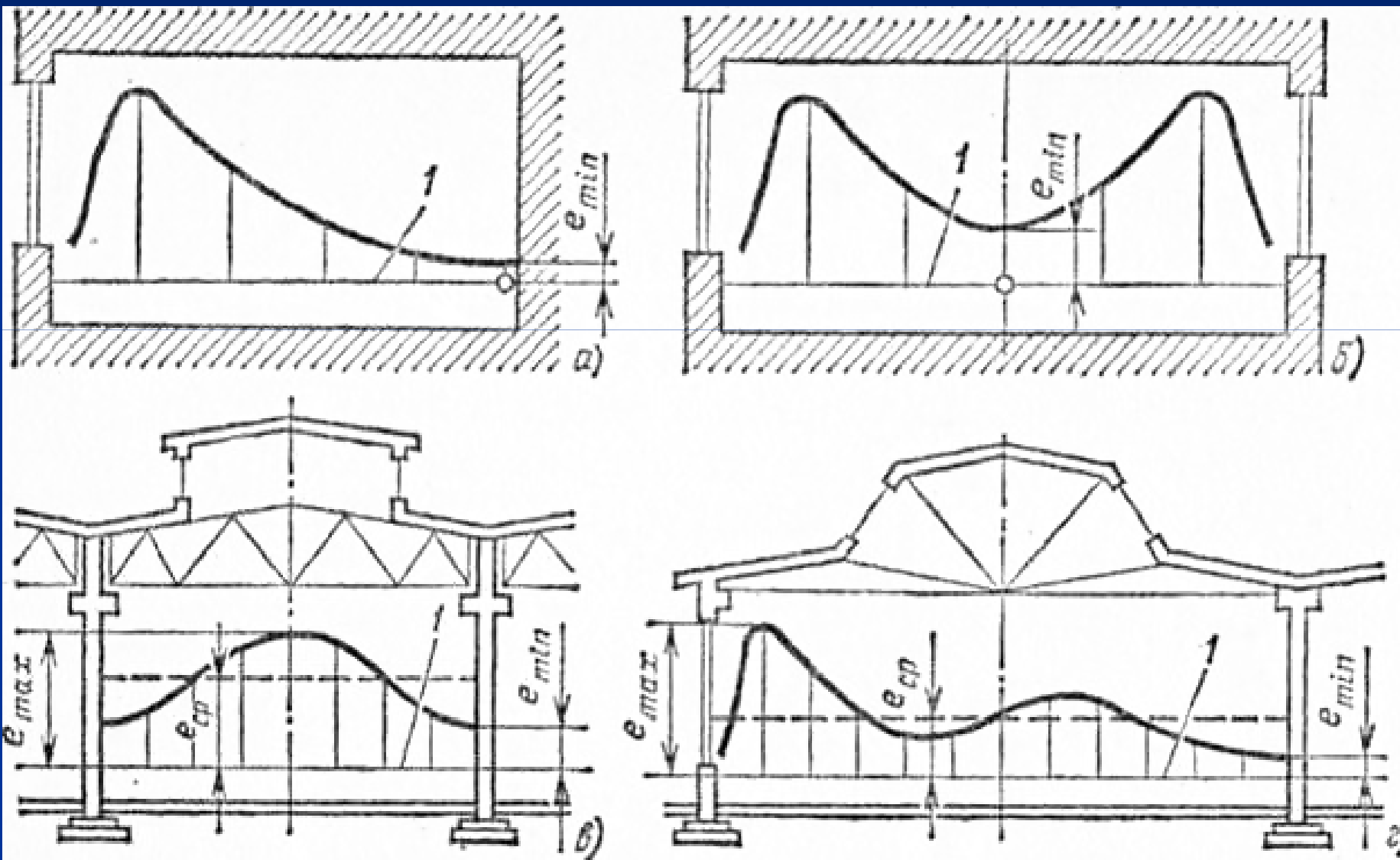
бўйича аниқланган ва у ишнинг
характеристикаси, объектнинг энг
кичик ўлчамларига ва иш
ўрнининг разрядига боғлиқ.

- Табиий ёритишни меъёрлаш табиий ёритилганлик коэффиценти (т.ё.к.) орқали амалга оширилади:

$$e = \frac{E_u}{E_T} \cdot 100, \quad \%$$

- Табиий ёритиш коэффицентининг ўзгариш графиклари ишлаб чиқариш хоналаридаги ёритиш турига боғлиқ ҳолда қуйидаги расмда келтирилган.

Ишлаб чиқариш хоналарида ёритиш турига боғлиқ
ҳолдаги табиий ёритилганлик даражаси графиклари

- Ишчи юзаларда ёруғлик оқимининг тақсимланиш характерига қараб сунъий ёритилганлик **умумий ва аралаш** бўлади.
- **Умумий ёритиш** қуйидаги турларга бўлинади:
  - а) **умумий бир текисда ёритиш** (ёруғлик оқими хонада жиҳозлар жойлашишини ҳисобга олмаган ҳолатда текис тақсимланади);
  - б) **умумий локаль ёритиш** (жиҳозлар жойлашишини ҳисобга олиб ёруғлик оқимини тақсимлаш).
- **Аралаш ёритиш** умумий ва маҳаллий ёритишларни биргаликда ташкил қилиш билан ҳосил қилинади.
- Биноларнинг ичкарасида фақат **маҳаллий ёритишнинг** қўлланилиши мақсадга мувофиқ эмас.
- Сунъий ёритиш **чўғлантириш ва люминисцент лампалар** ёрдамида ҳосил қилинади.
- Сунъий ёритиш ёритилганликнинг абсолют қийматларида (**люксларда**) меъёрланади.

2. СУНЪИЙ ЁРИТИШНИ ҲИСОБЛАШ

- Сунъий ёритишни ёруғлик оқимини аниқлаш усули билан ҳисоблаймиз:

$$F_{\text{лк}} = \frac{E_{\text{min}} \cdot S \cdot k}{n_{\text{ч}} \cdot \eta} \quad (1)$$

бу ерда:

- $F_{\text{лк}}$ - битта чироқнинг ёруғлик оқими, лм;
- E_{min} - норма бўйича минимал ёритилганлик, лк;
- S - хонанинг майдони, м²;
- k - хонанинг турига ва ёруғлик манбаига боғлиқ бўлган заҳира коэффиценти;
- $n_{\text{ч}}$ - чироқлар сони;
- η - хона кўрсаткичлари, қайтариш коэффиценти ва ёриткич турига боғлиқ коэффицент.

Ишлаб чиқаришда ёритилганликга бўлган гигиеник талаблар қуйидагилардан иборат:

- сунъий манбалар билан ҳосил килинган ёруғликнинг спектр таркиби қуёшникига яқинлаштирилган бўлиши керак.
- ёритганликнинг даражаси гигиеник талаблар нормасига мос келадиган ва етарли бўлиши керак.
- ёритиш иш зонасида рашанлик (ялтироқлик) ҳосил қилмаслиги керак.
- биноларда ёритилганлик даражаси текис ва турғун бўлишлиги таъминланиши керак.

Назорат саволлари

- Ёритишнинг қанақа турлари мавжуд?
- И/ч хоналарини табиий ёритишнинг қанақа турлари мавжуд?
- Табиий ёритилганлик коэффициентлари нима?
- Табиий ёритилганлик қанақа меъёрланади?
- Сунъий ёритилганликни қанақа турлари мавжуд?
- Сунъий ёритилганлик қандай меъёрланади?
- И/ч хоналарида табиий ёритилганликни ўлчаш асбобларининг тузилиши, ишлаш принципи ва ўлчаш услубини кўрсатинг?
- Табиий ёритишни ҳисоблаш услуби нимадан иборат?
- Сунъий ёритишни ҳисоблаш услуби нимадан иборат?

Эътиборингиз учун раҳмат!